

γε φυσικὴν δύναμιν τοῦ ἀνθίστασθαι· ἐνίοτε τῷ πυρί, καὶ οὕτω φαίνεται ἢ πρὸς τὰ ἐπιχειρήματα καὶ ἀμφοτέρωθεν λύσεις.

Leçon XV.

ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑΤΗ.

Τρίτον δὲ γένος ποιότητος.

Τίθησι τὸ τρίτον εἶδος τῆς ποιότητος, ὅπερ ἐστὶν ἡ παθητικὴ ποιότης καὶ τὸ πάθος, οἷον γλυκύτης καὶ πικρότης ὅσον πρὸς τὴν αἴσθησιν τῆς γεύσεως, καὶ θερμότης καὶ ψυχρότης ὅσον πρὸς τὴν ἀψίγν, καὶ λευκότης καὶ μελανία ὅσον πρὸς τὴν ὄψιν· καὶ ταῦτα πάντα δείκνυσιν εἶναι ποιότητος ἐκ τοῦ τῆς ποιότητος λόγου· ποιότης γάρ, φησὶν, ἐστὶ καθ' ἣν ποιοῖ 10 λεγόμεθα. Ἄλλὰ τὰ δεκτικὰ τῶν προειρημένων λέγονται ποιά κατ' αὐτὰ τὰ προειρημένα. Ἄρα πάντα ποιότητές εἰσιν. Οὐ τίθησι δὲ τὴν μείζω, ἀλλὰ τὴν ἐλάττω καὶ τὴν ταύτης ἐξήγησιν· εἶτα δείκνυσι τίνες εἰσὶν αἱ παθητικαὶ ποιότητες, καὶ δια τί. Λέγονται γοῦν, φησὶ, παθητικαὶ ποιότητες, ὅτι· πάθος ἐπιφέρουσιν, ἀλλ' οὐ τοῖς ὑποκειμένοις ἐν οἷς εἰσιν, 15 ἀλλὰ ταῖς αἰσθήσεσιν ὧν εἰσιν ἀντικείμενα, οἷον ἡ γλυκύτης τοῦ μέλιτος οὐκ ἐπιφέρει πάθος τῷ μέλιτι, ἀλλὰ τῇ γεύσει. Εἰσὶ μὲντοι γε ἔναι παθητικαὶ ποιότητες, αἱ γίνονται ἀπὸ τινῶν παθῶν, ὡσπερ ἡ λευκότης καὶ ἡ μελανία. Καὶ τοῦτο, ὅτι οὕτως ἔχει ὁμολογουμένως, δείκνυσιν· ἐξ αἰδοῦς γάρ, φησὶν, ἐγένετό τις ἐρυθρός, διότι τὸ αἷμα ἐστὶ φίλος τῆς 20 φύσεως, καὶ ὡσανεὶ βούλεται καλύπτειν τὸ πρόσωπον· καὶ ἐκ τοῦ πάθους τοῦ φόβου γίνεται τις ὠχρός, διότι τὸ αἷμα, ὅπερ ἐστὶν, ὡς εἴρηται, φίλος τῆς φύσεως, ἀνατρέχει πρὸς τὴν καρδίαν, καὶ διὰ τοῦτο, εἰ τίς τι τοιοῦτον φυσικῶς πάσχοι, δεῖ τὸ ὅμοιον χρῶμα ἔχειν φυσικῶς, ὅποιον εἶχεν ἐξ ἐκείνου τοῦ πάθους κατὰ συμβεβηκός. 25

Ὅσα μὲν οὖν.

Κοινῶς οὖν περὶ παθῶν καὶ παθητικῶν ποιότητων διαλεχθεῖς, νῦν διακρίνει παραβάλλων τὰ πάθη πρὸς τὰς παθητικὰς ποιότητας, καὶ φησὶν ὅτι μεταξὺ τούτων αὕτη ἐστὶν ἡ διαφορά, ὅτι αἱ μὲν διαθέσεις αἱ γινόμενα ἀπὸ τῶν παθῶν τῶν δυσκινήτων εἰσὶ παθητικαὶ ποιότητες, | εἰ γε f. 127 κατ' αὐτὰς λεγόμεθα ποιοί· αἱ δὲ ἀπὸ εὐκινήτων παθῶν οὐ λέγονται ποιότητες, διότι οὐδὲ παρωνύμως ἀπὸ τούτων λεγόμεθα· ὁ γὰρ ἐρυθρίασας δι' αἰδῶ οὐ παρονομάζεται ἐρυθρίας, οὐδὲ ὠχρίας ὁ διὰ φόβον ὠχρίασας.

Ὅμοίως δὲ τούτοις.

Τὰ αὐτὰ ταῦτα δείκνυσι καὶ ἐπὶ τῶν ψυχικῶν διαθέσεων· οὐ γάρ 30 μόνον περὶ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν ψυχὴν διαθέσεις τίνες εἰσὶν, ἡ

ὄργη δηλονότι καὶ τὰ τοιαῦτα, ἅπερ, ἂν μὲν ἀπὸ φύσεως ᾖ, ἢ εἰ καὶ μὴ ἀπὸ φύσεως ἀλλ' ἀπὸ τινῶν συμπτωμάτων μεγάλων, δι' ἃ δυσαπάλλακτοι γίνονται, παθητικαὶ ποιότητες εἰσὶν, ἀφ' ὧν παρονομάζονται οἱ πεπονηότες, οἷον ὄργιλοι ἢ μηχανικοί· ἂν δ' ἀπὸ τινῶν αἰτιῶν ἢ διαθέσεων ταχὺ ἀποκαθίσταμένων γίνωνται, πάθη μόνον λέγονται.

Τέταρτον δὲ γένος.

Τίθησι νῦν καὶ τὸ τέταρτον τῆς ποιότητος γένος ἢ εἶδος· καὶ ἀμφότερα γὰρ ἀληθῆ· εἶδος τε γὰρ ἐστὶ καὶ γένος τὸ αὐτό, ὅτι ὑπάλληλον καὶ οὐκ εἰδικώτατον, καὶ τοῦτό ἐστὶ τὸ σχῆμα καὶ ἡ μορφή. Διαφέρει δὲ ἡ μορφή καὶ τὸ σχῆμα κατὰ τὸν λόγον· ἡ γὰρ μορφή λέγεται ἐν τῇ πρὸς τὸ μεμορφωμένον παραθέσει, ὅπερ ἐστὶν ἐνδοθεν· τὸ δὲ σχῆμα λέγεται καθὼς ἐστὶν ὄρισμός καὶ ἀποπεράτωσις τοῦ ποσοῦ, ὅπερ ἐστὶν ἔξωθεν τοῦ ὑποκειμένου. Εἰσὶ γοῦν ταῦτα ποιότητες, ὅτι καὶ ἀπὸ τῆς μορφῆς τὸ μεμορφωμένον λέγεται ἢ τὸ εὐμορφον, καὶ ἀπὸ τοῦ σχήματος τὸ ἐσχηματισμένον. Τούτοις ἀνήκει τοῖς εἶδεσι τοῦ ποιοῦ καὶ ἡ εὐθύτης καὶ ἡ καμπυλότης καὶ πᾶσαι ἄλλαι διαθέσεις αἱ περὶ τὴν ἐπιφάνειαν· καὶ γὰρ καὶ ἀπὸ τούτων ποιοὶ λέγονται. Τὸ δὲ μανὸν καὶ πυκνόν, καὶ τὸ τραχὺ καὶ λεῖον δοκοῦσι μὲν εἶναι ποιότητες· διατίθεται γὰρ πῶς ἕκαστον τῶν μετεχόντων καὶ ἀπ' αὐτῶν παρονομάζεται τὰ μετέχοντα· οὐκ εἰσὶ δὲ ποιότητες ἀλλὰ μάλλον θέσεις. Καὶ τοῦτο δείκνυσιν ἐκ τῶν ὀρισμῶν αὐτῶν· πυκνὸν γὰρ ἐστὶν οὗ τὰ μόρια σύνεγγύς εἰσὶν ἀλλήλοις καὶ συνεχῆ οὕτως ὥστε μὴ δύνασθαι δέξασθαι ἕτερογενὲς σῶμα· ἀραιὸν δέ, οὗ τὰ μόρια διεσπύχασιν· καὶ λεῖον μὲν ἐστὶν οὗ τὰ μόρια ἐπ' εὐθείας πῶς f. 127^v κεῖται, ἤγουν | οὗ τὰ μόρια ἴσως ἐξέχουσιν· τὸ δὲ πῶς εἶπεν, ἤγουν κατὰ τὸ σχῆμα ἢ στρογγύλον, ὡς ἐπὶ τοῦ μήλου· ἢ ἐπίπεδον, ὡς ἐπὶ τῶν ἐπίπεδων ὀμαλῶν· τραχὺ δὲ ἐστὶν οὗ τῶν μορίων τὸ μὲν ὑπερέχει, τὸ δὲ ἐλλείπει, ὥσπερ, λόγου χάριν, τὸ πρόσωπον.

Ἐπομένως ἐξαιτιᾶται ἑαυτὸν λέγων, ὅτι ἴσως καὶ ἄλλοι φανείεν ἂν τρόποι ποιότητος, ἀλλ' οἱ μάλιστα εἰωθότες λέγεσθαι τοσοῦτοι εἰσὶν, καὶ ὁμολογουμένως οὐκ εἰσὶ πλείους, ὡς ἢ, τε διαίρεσις ἐδειξεν καὶ ἡ τῶν παλαιτέρων καὶ ἐχεφρόνων ἀνδρῶν ζήτησις.

Ποιότητες μὲν οὖν.

Διαλεχθεῖς ἡμῖν πρότερον περὶ τῆς ποιότητος, νῦν περὶ τοῦ ποιοῦ διαλέγεται. Φησὶν οὖν, ὅτι ποιά εἰσι τὰ παρωνύμως ἀπὸ τῶν ποιότητων λεγόμενα, ἢ ὅπως οὖν ἄλλως ἤγουν ἑτερονύμως ἀπ' αὐτῶν, καὶ δίδωσι παραδείγματα τῶν παρωνύμως λεγομένων ποιῶν. Ἐνιαὶ δέ, φησί, ποιότητες, μὴ ἔχουσαι ὀνόματα κείμενα, οὐ παρονομάζουσιν τὰ μετέχοντα αὐτῶν, ἢ αὐταὶ μὲν ἔχουσιν ὀνόματα, τὸ δὲ παράγωγον οὐ δύναται λέ-

γεσθαι ἀπ' αὐτῶν παρωνύμως, εἰ μὴ ἄλλως πως· ὥστε ἡ ὁμοιότης τοῦ ἐξ ἀφαιρέσεως καὶ τοῦ συγκεκριμένου κατὰ τοῦνομα, τουτέστιν ἡ παρωνυμία, ἀπὸ διπλῆς ἐνδεΐας εἴργεται, τῆς τε ἐνδεΐας τοῦ πρωτοτύπου εἴτουν τοῦ ἐξ ἀφαιρέσεως, καὶ τούτου τίθησι παραδειγμα τὸν δρομικὸν καὶ τὸν πυκτικόν· οὐ γὰρ παρονομάζονται ἀπὸ τῆς δρομικῆς καὶ τῆς πυκτικῆς καθὸ ἀνάγονται πρὸς τὸ τρίτον εἶδος τῆς ποιότητος· δρομικὴ γὰρ καὶ πυκτικὴ, ὀνόματά εἰσι μᾶλλον τῶν ἐπιστημῶν, ἅπερ ἀνίχουσι πρὸς τὸ πρῶτον εἶδος τῆς ποιότητος. Εἴργεται δὲ ἡ παρωνυμία καὶ ἀπὸ τῆς ἐνδεΐας τοῦ παραγώγου εἴτουν τοῦ συγκεκριμένου, καὶ τούτου τίθησι παραδειγμα τὸν σπουδαίου, ὃς σημαίνει μὲν τὸν τὴν ἀρετὴν ἔχοντα καὶ ἀπὸ ταύτης λέγεται· οὐ μὲντοι γε παρωνόμασται ἀπ' αὐτῆς· ἐνδεΐως γὰρ ἔχει πρὸς τοῦτο καὶ ἀδυνατῶς ὅσον κατὰ τὴν λέξιν· οὐ γὰρ δύναται λέγεσθαι ἀρεταῖος· οὕτω γὰρ ἂν εἴη παρώνυμον.

Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ ὁμωνύμως ἀπὸ τῶν ποιότητων λέγεσθαι ποτε τὰ μετέχοντα φησὶν ὁ Ἀμμώνιος, ὅλον ἀπὸ τῆς γραμματικῆς ἐπιστήμης | λέγεται f. 128 ἡ γραμματικὴ γυνή, καὶ ἀπὸ τῆς μουσικῆς ἡ μουσικὴ γυνή· οἶεται γὰρ ταῦτα μὴ εἶναι παρώνυμα διὰ τὸ μὴ διαφέρειν τῇ πτώσει· κακῶς δὲ τοῦτο λέγει, ἀγνοῶν ὅτι πτώσις οὐ μόνον ἡ ἀναλογία τῆς τελευταίας συλλαβῆς λέγεται, ἀλλὰ καὶ ὁ διάφορος τῆς νοήσεως τρόπος, ἃ καὶ ἄμφω καὶ τὸ ἕτερον τούτων πρὸς τὴν παρωνυμίαν ἀρκεῖ. Οὕτω γὰρ κἀνταῦθα ἡ μουσικὴ γυνή ὅσον μὲν κατὰ τὴν λέξιν οὐ διαφέρει, ἀλλὰ κατὰ τὸν τρόπον τῆς νοήσεως διαφέρει· ἡ μὲν γὰρ μουσικὴ γυνή νοεῖται ὡς τὸ μετέχον καὶ τὸ συγκεκριμένον· ἡ δὲ μουσικὴ ἐπιστήμη ὡς τὸ μετεχόμενον καὶ τὸ ἐξ ἀφαιρέσεως· ἡ τὸ μὲν ὡς τὸ ὑποκειμένον, τὸ δὲ ὡς τὸ ἐν ὑποκειμένῳ. Ὁ δὲ Φιλόσοφος καὶ τὴν τοιαύτην διαφορὰν πτώσιν βούλεται λέγειν.

Ἐπάρχει δὲ καὶ ἐναντιότητα.

Διορισάμενος περὶ τῆς ποιότητος κατὰ τὰ αὐσιώδη, νῦν διορίζεται περὶ αὐτῆς κατὰ τὰς ιδιότητας, καὶ πρώτην ποιότητα τίθησιν, ὅτι ὑπάρχει ἐναντιότης τῇ ποιότητι καὶ τῷ ποιῶ, καὶ πῶς οὐκ ἂν ὑπάρχοι, ὅπου καὶ τοῖς ἄλλοις οἷς πρόσεστιν ἡ ἐναντιότης διὰ τὴν ποιότητα πρόσεστιν, καὶ τίθησι παραδείγματα τούτων. Εἰτά φησι μὴ εἶναι τοῦτο ἀντιστρέφουσαν ιδιότητα· οὐ γὰρ ἀρμόττει πάσαις ποιότησι· τοῖς γὰρ μέσοις χρώμασιν οὐκ ἀρμόττει, ἅπερ εἰσι ποιότητες, οἷον τῷ ὠχρῷ καὶ ξανθῷ.

Εἰτά τίθησιν ιδιότητα τῶν ἐναντίων, περὶ ἧς ἤρματτε λέγειν ὅσον κατὰ τοῦτο τὸ μέρος· ἢ, κατὰ ἄλλους, ἀποσκευάζεται πλάγην τινά. Ἐδοξε γὰρ ἂν τινι, ὅτι τὸ ἐναντίον τῆς ποιότητος οὐκ ἔστι ποιότης. Φησὶ τοίνυν, ὅτι ἐὰν τῶν ἐναντίων θάτερον ἢ ποιόν, καὶ τὸ λοιπὸν ποιὸν ἔσται· τῶν

6 ἀνάγεται B

γὰρ ἐναντίων τὸ αὐτὸ γένος ἐστί. Δείκνυσι δὲ τοῦτο καὶ ἐξ ἐπαγωγῆς διὰ τοῦ μηδεμίαν τῶν ἄλλων κατηγοριῶν ἐφαρμόζειν τῷ ἐναντίῳ τῆς ποιότητος εἰ μὴ τὸ ποιόν.

Ἐπιδέχεται δέ.

5 Τίθησιν ἐτέραν ἰδιότητα, ὅτι τὸ ποιόν ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον. Καὶ πρῶτον μὲν δείκνυσι ταύτην τὴν ἰδιότητα παραδείγμασιν, ἅμα λέγων ὅτι τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐπιδέχεται τὸ ποιόν οὐ πρὸς ἄλλο μόνον, f. 128^v ἀλλὰ δὴ καὶ πρὸς ἑαυτό. Ἐἵτα τίθησι | δύο ἐνστάσεις πρὸς ταύτην τὴν ἰδιότητα, μίαν ἀπὸ τῶν ἐξ ἀφαιρέσεως ποιῶν, οἷς οὐχ ἀρμόττει αὕτη ἢ 10 ἰδιότης, εἰ καὶ τοῖς συγκεκριμένοις αὐτῶν ἀρμόττει· δευτέραν δὲ ἀπὸ τῶν σχημάτων, οἷς οὐχ ἀρμόττει αὕτη ἢ ἰδιότης οὔτε κατὰ τὸ ἐξ ἀφαιρέσεως οὔτε κατὰ τὸ συγκεκριμένον· καὶ δείκνυσι τοῦτο διὰ τοῦ ὀρισμοῦ τούτων. Ὅτι δὲ τὸ σχῆμα ποιότητος ἐστί, ὀρθρον ἐκ τῶν προειρημένων· ἐστὶ γὰρ τὸ τέταρτον τῆς ποιότητος εἴδους. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόδειξιν τῶν ἐνστάσεων 15 συμπεραίνει· κατὰ τῆς ἰδιότητος θαρρούντως, ὅτι αὕτη ἢ ἰδιότης οὐ πᾶσι τοῖς ποιῶσι ἀρμόττει, καὶ ἡ λύσις τούτου τοῦ μέρους σαφειστάτη ἐστίν.

Ὅμοια δέ.

Νῦν τίθησι τὸ κυρίως ἴδιον τῆς ποιότητος καὶ ἀντιστρέφον, ὅπερ οὐδενί τε ἄλλῳ καὶ τῇ ποιότητι πᾶσι ἀρμόττει, καὶ τοῦτο ἐστὶν ὅτι κατὰ 20 τὰς ποιότητας τὰ πράγματα ὅμοια καὶ ἀνόμοια λέγεται, ὡσπερ τὰ ταῦτα κατὰ τὴν οὐσίαν, καὶ τὰ ἴσα καὶ ἀνίστα κατὰ τὴν ποσότητα.

Οὐ δεῖ δὲ ταράττεσθαι.

Νῦν κινεῖ τινα ἀπορίαν ἐκ τῶν προειρημένων καὶ ταύτην ἀποσκευάζεται. Καὶ ἡ ἀπορία ἐστὶ πῶς τινα τεθέντα πρότερον ἐν τῷ γένει τῶν 25 πρὸς τι· νῦν ἐν τῷ γένει τῆς ποιότητος τέθεινται, ὡσπερ ἡ ἕξις καὶ ἡ διάθεσις. Καὶ φησὶν ὅτι οὐ δεῖ πρὸς τοῦτο ταράττεσθαι· οὐ γὰρ ἐστὶ τοῦτο ἄτοπον ἢ ἀδύνατον. Τίθησι γοῦν πρὸς τοῦτο δύο λύσεις. Καὶ ἡ πρώτη ἐστίν, ὅτι οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσὶν ἢ ἕξις καὶ ἡ διάθεσις ποιότητες καὶ ἀναφοραί, ἀλλ' ὅσον κατὰ τὸ γένος εἰσὶ πρὸς τι, οἷον ἢ ἐπιστήμη, 30 ἢ τις ἐστὶ γένος τῆς γραμματικῆς, λέγεται πρὸς τι· τινὸς γὰρ ἐπιστήμη λέγεται· ἀλλ' ἢ γραμματικῆ, τὸ εἶδος τῆς ἐπιστήμης, οὐ λέγεται πρὸς τι· οὐ γὰρ τινος γραμματικῆ λέγεται, ἀλλ' ἐστὶ ποιότης, διότι κατ' αὐτὴν λεγόμεθα ποιοί, ἢ γουν γραμματικοί· τοῦτο μέντοι· γε τὸ εἶδος, ἢ γραμματικῆ, συναπτόμενον τῷ γένει, καὶ πρὸς τι εἶναι δύναται· δυνάμεθα γὰρ 35 λέγειν, ὅτι ἢ γραμματικῆ ἐστὶ τινὸς ἐπιστήμη, οἷον τῶν ὀκτώ τοῦ λόγου μερῶν, καὶ ἢ μουσικῆ τινὸς ἐπιστήμη, ὅτι τοῦ ἡρμωμένου τυχόν, ἢ τοῦ f. 129 πρὸς ἄλλο ἐν τοῖς ἀριθμοῖς, ἢ τινος τοιούτου. Δευτέραν δὲ | λύσιν τίθησι

καὶ ἀκριβεστέραν ἴσως, ὅτι εἰ συμβαίνει τὸ αὐτὸ ποιὸν καὶ πρὸς τι εἶναι, συμβαίνει δὲ τὸ τοιοῦτον ἐπὶ πολλῶν, οὐδὲν ἄτοπον ἐστὶν ἐν ἀμφοτέροις αὐτὸ τοῖς γένεσι καταριθμεῖσθαι, ὥσπερ εἰ τύχοι τὸν Σωκράτην εἶναι πατέρα, οὐδὲν ἄτοπον καὶ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς γένεσι καταριθμεῖσθαι, εἶον οὐσία καὶ ἀναφορᾶ, ὡς μὲν Σωκράτην ὑπὸ τὴν οὐσίαν, ὡς δὲ πατέρα ὁ ὑπὸ τὴν ἀναφοράν.

[Ζητήματα.]

Περὶ τοῦτο τὸ μέρος ζητεῖται· πρῶτον μὲν, ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι τρίτον εἶδος ποιότητος παθητικῆς ποιότητες καὶ πάθη, πῶς μετὰ ταῦτα λέγει ὅτι τὰ ἀπὸ ῥαδίως μεταβαλλομένων γινόμενα πάθη μὲν εἰσι, ποιότητες 10 δὲ οὐ. Καὶ ῥητέον, ὅτι τὰ πάθη περὶ ὧν διαλέγεται κατὰ τὴν αὐτῶν ὑπαρξίν εἰσι ποιότητες, ἀλλὰ διότι ἡ παρωνομασία τοῦ πράγματος οὐ γίνεται ἀπὸ εἰσαριθμίου ποιότητος ἀλλὰ μόνον ἐξ ἐκείνων αἰτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἢ αἰεὶ διαμένουσι, τὰ δὲ πάθη οὐκ εἰσι τοιαῦτα, διὰ τοῦτο ὁ Ἄριστοτέλης τὰ τοιαῦτα πάθη φησὶ μὴ εἶναι ποιότητος. "Ὅθεν ὁ Ἄριστο- 15 τέλης οὐκ ἀρνεῖται ἀπλῶς, ὅτι τὸ πάθος οὐκ ἐστὶ ποιότης, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐστὶ ποιότης τελεία.

Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ πάθος, καθὼ ἐπάγεται ἐκ τῆς ἐνεργείας, ἐστὶ κατηγορία, διότι ἐκείνη ἀντιδιαίρεται· καθὼ δὲ μένει μετὰ τινα ἐνέργειαν, ἀνήκει πρὸς τὸ τρίτον εἶδος τῆς ποιότητος. 20

Δεύτερον, ζητεῖται διατί ἐν τῷ τρίτῳ εἶδει τῆς ποιότητος τὴν θερμότητα καὶ τὴν ψυχρότητα τίθησιν, ἐπεὶ ἔβηκεν αὐτὰ ἐν τῷ πρώτῳ εἶδει· ὥσπερ γὰρ ἀδύνατον ἐν καὶ τὸ αὐτὸ εἶδος ἐν διαφόροις γένεσι μὴ περιέχουσιν ἀλλήλα, οὕτως ἀδύνατον καὶ ἐν διαφόροις εἶδεσι μὴ ἀλλήλα περιέχουσιν εἶναι. Καὶ δεῖ λέγειν πρὸς τοῦτο, ὅτι οὐ τίθησι παράδειγμα τὴν 25 θερμότητα καὶ ψυχρότητα, καὶ τὴν νόσον καὶ τὴν ὑγείαν, ἵνα δηλώσῃ, ὅτι ταῦτά εἰσιν ἐν τῷ πρώτῳ εἶδει, ἀλλ' ἵνα δείξῃ ὥσπερ διὰ τινος ὁμοιότητος ἐν τούτοις λαμβανομένης τὴν φύσιν τῆς διαθέσεως· καὶ τοῦτο καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ γράμματος δῆλόν ἐστι τοῖς ἀκριβῶς ἐνορῶσιν.

Τρίτον, ζητεῖται διατί τὸ σχῆμα εἶπεν εἶναι ποιότητα· τὸ γὰρ σχῆμα 30 | ἀνήκει τῇ ἐπιφανείᾳ, ἣτις ἐστὶ ποσότης. f. 129 v

Καὶ ἰστέον ὅτι τὸ σχῆμα, ὅσον πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν, ποσότης ἐστίν· ὅσον δὲ πρὸς τὴν σύνθεσιν, ἐστὶ ποιότης, εἶον τὸ τετράγωνον τριχῶς δύναται θεωρεῖσθαι· ἢ καθόσον ἐγκλείεται, καὶ οὕτως ἐστὶν ἐπιφάνεια καὶ ποσότης· ἢ ὅσον πρὸς αὐτὴν ἔν' οὕτως εἶπω τὴν ἐγκλείσιν, καὶ οὕτως ἐστὶ 35 θέσις· ἢ ὅσον πρὸς τὴν θέσιν ἣτις ἐκ τῆς ἐγκλείσεως καταλείπεται, καὶ οὕτως ἐστὶ ποιότης.

Τέταρτον, ζητεῖται περὶ τοῦ τραχέος καὶ λείου, τοῦ ἀραιοῦ καὶ πυκνοῦ,

4 καταριθμεῖσθαι: κατηγορεῖσθαι BC

πῶς εἶπε ταῦτα μὴ εἶναι ποιότητας ἀλλὰ θέσεις· πᾶν γὰρ ὅπερ ἐπιφέρει πάθος καθ' ἑαυτὸ ἐστὶ παθητικὴ ποιότης· ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐπιφέρουσι πάθος καθ' αὐτά· εἰσὶν ἄρα ποιότητες. Ἄλλ' ἰστέον ὅτι τὸ τραχὺ καὶ λεῖον καὶ τὰ τοιαῦτα διχῶς δύνανται θεωρεῖσθαι· ἢ ὅσον πρὸς τὴν τάξιν τῶν ἰδίων μερῶν, ἢ τοιαῦτά εἰσιν, καὶ οὕτως εἰσὶ θέσεις· ἢ ὅσον πρὸς τὴν διάθεσιν ἢ τις ἐκ τῆς τοιαύτης τάξεως καταλείπεται, δηλονότι ὡς περ τὰ τοιαῦτα ταῖς αἰσθήσεσι δηλοῦνται, καὶ οὕτως εἰσὶ ποιότητες· καὶ τὸ ἐπιχείρημα συνεπέβαινεν οὕτως.

Πέμπτον, ζητεῖται, ὅσον πρὸς τὴν πρώτην ἰδιότητα, διατί εἶπε τὴν δικαιοσύνην ἐναντίαν εἶναι τῇ ἀδικίᾳ, ἐπειδὴ ἐν τῷ Περὶ ἑρμηνείας λέγει ταύτας ἀντικείμεναι στερητικῶς.

Ἔτι, εἶπεν ὅτι τῷ ὠχρῷ καὶ ἐρυθρῷ ἢ πυρρῷ οὐδὲν ἐστὶν ἐναντίον, ἐπειδὴ εἰσὶ μέσα δύο ἐναντίων ποιότητων· οὐκοῦν, ἔρει τις, καὶ τῇ ἐλευθεριότητι οὐστὶ, μεταξὺ ἀσωτίας καὶ ἀνελευθεριότητος οὐδὲν ἐναντιωθήσεται.

Καὶ ῥητέον πρὸς τὸ πρῶτον, ὅτι πάντα τὰ ἐναντίως ἀντικείμενα δύνανται τρόπῳ τινὶ καὶ στερητικῶς ἀντικεῖσθαι, διαφόρῳ μόντοι γε θεωρία. Εἰ μὲν γὰρ ἡ ἀδικία λέγει στέρησιν τῆς δικαιοσύνης ἀπὸ τοῦ ἰδίου ὑποκειμένου χωρὶς θέσεως τινός, οὕτως ἀντίκειται στερητικῶς. Εἰ δὲ ἡ ἀδικία τίθησιν τι, οὐ τεθέντος ἐξίσταται· ἢ δικαιοσύνη, οὕτως ἀντίκεινται ἐναντίως.

Πρὸς δὲ τὸ δεύτερον ῥητέον, ὅτι τὸ μέσον ἐν τοῖς ἡθικοῖς ἀντίκειται τοῖς ἄκροις, | τὸ δὲ μέσον ἐν τοῖς φυσικοῖς, οὐ, διότι ἐξ αὐτῶν συντίθεται, ὡς περ ἡ ὠχρώτης ἐκ τοῦ λευκοῦ καὶ τοῦ μέλανος· ἢ δὲ ἐλευθεριότης οὐ συντίθεται ἐκ τῆς ἀσωτίας καὶ τῆς φειδωλίας, ἀλλὰ λέγεται κατὰ ἀπόφασιν ἑκατέρου, καὶ διὰ τοῦτο ἐκείνοις ἀντίκειται.

Ἐκτον, εἰδέναι δεῖ περὶ τῆς δευτέρας ἰδιότητος, ὅτι εἰ καὶ ὁ Φιλόσοφος ἐνίσους ἀμφισβητεῖν φησὶ περὶ τῶν ἐξ ἀφαιρέσεως ποιῶν εἰ δέχονται τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ἀλλ' ὡς τῷ Φιλοσόφῳ αὐτῷ καὶ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ, οὐδὲν εἶδος δύναται δέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐν τῇ ἀφαιρέσει εἴτουν καθ' αὐτό. ἀλλὰ τῇ πρὸς τὸ ὑποκείμενον παραθέσει, ὧ μᾶλλον καὶ ἥττον τὸ αὐτὸ εἶδος ἐπείσχεσθαι δύναται. Λέγει δὲ ὅτι τὸ τρίγωνον καὶ τετράγωνον καὶ ὅλως τὸ σχῆμα οὐκ ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον οὔτε ἐν τῷ συγκεκριμένῳ, οὔτε ἐν τῷ ἐξ ἀφαιρέσεως, διότι τὸ τρίγωνον καὶ ὁ κύκλος καὶ ὅλως τὸ σχῆμα, καὶ συγκεκριμένον ἔν, οὐδὲν διαφέρει τοῦ ἐξ ἀφαιρέσεως, ἐπεὶ τὸ εἶναι αὐτοῦ ἐστὶν ἐξ ἀφαιρέσεως· οὐ γὰρ ζητεῖ τοιάνδε ὕλην καὶ ὠδέ πως διατεθειμένην, ὡς περ τὰ εἶδη τὰ φυσικά, ἢ τὰ οὐσιώδη ἢ τὰ ἐπουσιώδη, ζητοῦσι τοιάνδε συμπλοκὴν ὕλης, καὶ κατὰ τὴν διαφορὰν τῆς συμπλοκῆς καὶ αὐτὰ ποικίλλονται· ἀλλὰ τὸ εἶδος τοῦ κύκλου ἐν πάσῃ φύσει ἔν ἐστὶ καὶ τὸ αὐτό· ὅθεν καὶ ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ

οὐ παρалаμβάνεται· ἢ ὕλη, ἢ τὸ ὑποκείμενον. Διὰ τοῦτο καὶ καθ' αὐτὰ ἐξ ἀφαιρέσεως τὰ τοιαῦτα λέγεται· τὰ δὲ φυσικὰ ἐξ ἀφαιρέσεως γίνονται τῆ δυνάμει τοῦ νοῦ, καθ' αὐτὰ δὲ οὐκ εἰσὶν ἀφηρημένα οὔτε ἀφαιρετὰ τῆς ὕλης.

Ἐξδομον, ζητεῖται περὶ τῆς τρίτης ἰδιότητος. Δοκεῖ γὰρ μὴ εἶναι κυρίως ἰδιότης ὑπάρχουσα καὶ τῆ ἀναφορᾷ· τὸ γὰρ ὅμοιον καὶ ἀνόμοιον καὶ κατὰ τὴν ὁμοιότητα καὶ τὴν ἀνόμοιότητα λέγεται, αἶ εἰσὶν ἀναφοραί. Καὶ ῥητέον πρὸς τοῦτο, ὅτι· αἶ δύο ποιότητες συνιοῦσαι· ἅμα εἰσὶν αἰτία ποιητικὴ τινος ὁμοιότητος καὶ τοῦ λέγεσθαι τι ὅμοιον τῷ λοιπῷ· αὐτὴ δὲ ἢ ὁμοιότης ἐστὶν εἰδικὴ αἰτία τῆς τοιαύτης κατὰ τὴν ὁμοιότητα | σχέ- f. 130^v
σεως ἐν τοῖς ὁμοίοις καὶ τοῦ τότε τῷδε ὅμοιον εἶναι τε καὶ λέγεσθαι.

Ἐξδομον, ζητεῖται περὶ τῆς λύσεως τῆς ἀπορίας τῆς πρώτης, ὅπου φησὶν ὅτι· τὰ γένη τῶν ἔξεων εἰσὶ τῶν πρὸς τι, ἤγγουν ἢ ἐπιστήμη· τὰ δὲ εἶδη ποιότητες, ὅταν ἢ γραμματικὴ· τούναντίον γὰρ φησὶν ἐν τοῖς Τοπικοῖς, ὅτι· ἐν ἢ κατηγορία ἐστὶ τὸ γένος, ἐν ταύτῃ ἐστὶ καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ. 15 Καὶ δεῖ λέγειν πρὸς τοῦτο, ὅτι ἢ ἐπιστήμη καὶ τὰ τοιαῦτα διχῶς δύνανται θεωρεῖσθαι· ἢ κατὰ τὸ πρᾶγμα, ὡσπερ κατὰ τῆς γραμματικῆς κατηγορεῖσθαι λέγεται ἢ ἐπιστήμη, καὶ οὕτως εἰσὶ ποιότητος, ὡσπερ τὰ εἶδη αὐτῶν· ἢ ὅσον πρὸς τὴν φωνήν, ἤγγουν ὅσον πρὸς τὸ νομα, καὶ οὕτως εἰσὶν ἀναφορικὰ διὰ τὸ λέγεσθαι ἀναφορικῶς. Ἐνιοὶ δὲ φασὶ ταύτην 20 παντάπασι τὴν λύσιν σοφιστικὴν εἶναι· διὸ λέγουσι καὶ τὸν Ἀριστοτέλην εἰπεῖν τὸ σχεδόν. Ἄλλ' ἐμοὶ δοκεῖ ἀρκεῖν ἂν τῷ Ἀριστοτέλει πρὸς παρὰ τῆσιν τὴν ἡμετέραν ἐπίλυσιν.

De l'action et de la passion.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΙΕΙΝ ΚΑΙ ΠΑΣΧΕΙΝ.

25

Ἐπιδέχεται δὲ καὶ τὸ ποιεῖν καὶ πάσχειν ἐναντιότητα.

Ἀποδοὺς ὁ Φιλόσοφος ἄχρι τοῦδε τὸν περὶ τῶν τεσσάρων κατηγοριῶν λόγον ἀκριβῶς τε καὶ ἐπεξεργασμένως, νῦν περὶ τῶν ἄλλων ἐξ κατ' ἐπιδρομὴν ποιεῖται τὸν λόγον, ὡς μὲν ἔνιοι λέγουσι, διότι ἐν τοῖς φυσικοῖς διωρίσατο περὶ τούτων· περὶ μὲν τοῦ ποιεῖν δηλονότι καὶ πάσχειν ἐν τῷ 30 Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς· ἐν δὲ τῷ βιβλίῳ Τῶν φυσικῶν περὶ τόπου καὶ χρόνου, καὶ ἐπομένως περὶ τοῦ ποῦ καὶ ποτέ. Ἐπεὶ δὲ οὐ δύνανται ἀποδοῦναι οὗτοι, ἔπου διώριστα εἰδικῶς περὶ τοῦ κείσθαι, οὐ λέγουσιν αἰτίαν ἱκανήν.

Ἄτεροι λέγουσιν, ὅτι ὁ λογικὸς θεωρεῖ τὰ πράγματα ἄνευ τῆς πρὸς 35 τὴν ὕλην ῥοπῆς καὶ καθὼ ἀφέλκονται ἀπὸ τῆς φυσικῆς ὕλης. Ἄλλὰ τὰ

ἔξ ταῦτα καθ' αὐτά οὐ δύνανται γινώσκεισθαι ἄνευ τῆς πρὸς τὴν ὕλην ῥοπῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἢ περὶ τούτων θεωρία οὐκ ἀφορᾷ πρὸς τὸν λογικόν. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἄλλα δύνανται θεωρεῖσθαι οὐ πᾶνυ κατὰ τὴν πρὸς τὴν ὕλην ῥοπὴν, διὰ τοῦτο ἀνίκανοι τῇ θεωρίᾳ τοῦ λογικοῦ, καὶ διὰ τοῦτο περὶ αὐτῶν εἰς πλάτος ὁ Φιλόσοφος διωρίσατο.

f. 181 Ἄλλοι δὲ φασιν, ὅτι αἱ προειρημέναί τεσσαρες κατηγορίαι εἰσὶν ὡσπερ οὐσιώδη τῶν λοιπῶν ἔξ, τὰ δὲ ἔξ ταῦτα ὡσπερ ἀναφοραὶ τινες ἐκείνων· διὸ καὶ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὸ πάθος ἀναφορὰς εἶναι τρόπον τινὰ φησὶν ὁ Φιλόσοφος ἐν τῇ Μετὰ τὰ φυσικὰ, ὡσπερ τὴν πατρότητα καὶ τὴν υἰότητα. Ἐπεὶ τοίνυν αἱ τεσσαρες ἐκείναι κατηγορίαι εἰσὶν αἰτίαι τούτων τῶν ἔξ, καὶ τῆς αἰτίας γινωσκομένης ἀρκούντως γινώσκεται καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, διὰ τοῦτο ὁ Φιλόσοφος ἐν τοῖς περὶ τῶν τεσσάρων λόγοις δυνάμει καὶ τὰ περὶ τῶν ἔξ τούτων συμπεριέλαβεν ὡς ἔξ ἐκείνων γινώσκεισθαι δυνάμενα· διὸ φησὶ καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ γράμματι, ὅτι οὐδὲν ὑπὲρ τούτων ἄλλο λέγεται ἢ ὅσα ἐν ἀρχῇ ἐρρέθη, τουτέστιν ὅσα ἐρρέθη ἐν τοῖς περὶ τῶν τεσσάρων κατηγοριῶν λόγοις, αἱ εἰσὶν ἀρχαὶ τούτων τῶν ὑπολοίπων. Ἀλλ' ἐπεὶ τοῦτο τὸ γράμμα καὶ ἄλλως δυνατὸν ἐξηγεῖσθαι ἡμᾶς, ἀρχὴν νοοῦντας τὰ ἐν προομίῳ εἰρημένα, ὅπου γενικῶς καὶ καθόλου καὶ, ὡς αὐτὸς ἔλεγε, τύπῳ περὶ τῶν κατηγοριῶν διωρίζετο, οὐ σφόδρα περὶ τοῦ γράμματος τοῦ Ἀριστοτελικοῦ ἰσχυρίζεσθαι δεῖ· ὁμως ὅτι ταῦτα τὰ ἔξ γένη ἀποτελέσματα αὐτῶν εἰσὶ τῶν τεσσάρων, ἀληθές ἐστι. Φησὶ δὲ καὶ Ἀβερρόης, ὅτι ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ ποιότης τὸ αὐτὸ ἐστὶν οὐσιωδῶς· ἐφόσον μὲν γὰρ διαρκεῖ ἢ δρασις ἐν τῷ ὑποκειμένῳ, λέγεται ἐνέργεια, ἐπὶ δὲ ἡρεμύσῃ, λέγεται ποιότης.

Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ταύτης τῆς αἰτίας ἄπτεσθαι ὁ Ἀριστοτέλης μάλιστα ἐν τῷ λέγειν διὰ τὸ προφανῆ εἶναι· προφανῆ γὰρ εἰσι δῆπου οὐ καθ' αὐτά, ἀλλὰ διὰ τὸ ἦδη φανερωθῆναι ἐν ταῖς ἰδίαις αἰτίαις, εἰ καὶ καθ' αὐτά οὐδὲν ἦττον προφανῆ λέγεσθαι δύνανται, διότι τὰ τούτων εἶδη ἢ ἀϊδιότητες οὐ λανθάνουσι τοὺς πολλοὺς, ὡσπερ αἱ τῶν τεσσάρων ἐκείνων ἰδιότητες καὶ τὰ εἶδη· ἐκείνων γὰρ λανθάνουσι, διότι τῆς μὲν οὐσίας ἐκάστου οὐδὲν ἐνδότερον καὶ βαθύτερον, ποσότης δὲ καὶ ποιότης καὶ ἀναφορὰ συμβεβηκότα εἰσὶν ἐνδοθεν ἐπεισιόντα. Καὶ ταῦτα μὲν ἀρκεῖ ὅσον πρὸς θεωρίαν τῆς αἰτίας, δι' ἣν οὐκ ἐν πλάτει διεξέρχεται περὶ τῶν λοιπῶν κατηγοριῶν.

f. 181^v Ὁ μέντοι Βοήτιος, ἢ, | ὡς οἱ πλείους φασί, Πορρετάνος τις θεολόγος (τοὺς γὰρ εἰς Ἀριστοτέλην ἀναγράφοντας τὸ ἔργον δεῖ παραιτεῖσθαι) περὶ τούτων τῶν ἔξ ἀρχῶν κατὰ ζήτησον Ἀριστοτελικὸν συνεγράψατο, ἔπερ ἡρμηνεύουσα αὐτὸς εἰς τὴν ἡμετέραν φωνὴν ἀπὸ τῆς τῶν Λατίνων, καὶ ἐστὶν οὐ τοῦ τυχόντος λόγου τὸ σύγγραμμα.

40 Περὶ δὲ τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ πάθους ἐνταῦθα ὁ Φιλόσοφος μετὰ

τὴν ποιότητα διαλέγεται: ὡς ἀποτελεσμάτων αὐτῆς, καίτοι καὶ τὸ ποῦ καὶ τὸ πότε ἀποτελέσματα εἰσι τῆς ποσότητος· καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ ἔδει καὶ ταῦτα τετάχθαι μετὰ τὴν ποσότητα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν γίνονται ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ποσότητος ἡγουν τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου, ἡ δὲ ποιότης καθὸ ποιότης καὶ καθ' αὐτὴν ἀρχὴ ἐστὶ τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ πάθους. Ὅθεν 5 πᾶσα ποιότης πρὸς τοῦτο τέταται φυσικῶς πρὸς τὸ διατιθέναι τὰ ὑποκείμενα πρὸς τε τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν.

Δεῖ δὲ θεωρεῖν ὅπως τάξει τινὶ θαυμασίᾳ ὁ Φιλόσοφος ἀπὸ τοῦ ἐπεξεργασμένου λόγου περὶ τῶν κατηγοριῶν κάτεισιν εἰς τὸν ἀπλούστατον καὶ οἶον εἰπεῖν αὐτενομαστικόν, ὡσπερ κατὰ μικρὸν τῆς ἀκριβείας ὑφείεις 10 καὶ τοῦ πλάτους· περὶ μὲν γὰρ τοῦ ποιεῖν καὶ τοῦ πάσχειν τίθησι καὶ ιδιότητα καὶ κατασκευάζει ταύτην, καὶ συμπεραίνει τὴν ιδιότητα, καὶ πάλιν ἐπιλέγει· περὶ δὲ τοῦ κείσθαι καὶ ἀναμιμνήσκει ἡμᾶς, ὅτι εἶπεν ἐν τοῖς πρὸς τι, καὶ ὅτι εἶπεν αὐτὰ παρωνύμως ἀπὸ τῶν θέσεων λέγεσθαι. Τὸ δὲ ἔχειν ἐξηγεῖται διπλοῖς ὀνόμασι, τὸ δὲ ποῦ, ἐνί. Καὶ ὡς μὴ ὀυνά- 15 μενος εἰς τινα τρόπον στενώτερον ἐξηγήσεως ἀφικέσθαι, ἐνταῦθα ἴσταιται περὶ τῶν ὑπολοίπων, λέγω δὲ τοῦ πότε, τοῖς ἐν τῇ ἀρχῇ εἰρημένοις περὶ αὐτῶν ἀρκεσθεῖς.

Leçon XVI.

Des opposés et des contraires.

20

ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΕΚΚΑΙΔΕΚΑΤΗ. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ.

Νῦν ἄρχεται τὸ τρίτον μέρος τῆς παρούσης πραγματείας, τὸ μετὰ τὰς κατηγορίας, ἐν ᾧ διορίζεται περὶ τινῶν ιδιοτήτων πέντε, ὧν ἡ γνῶσις ἔπεται τῇ γνώσει τῶν κατηγοριῶν, καὶ αἵτινες ιδιότητες οὐκ εἰσὶ μιᾶς 25 τινος κατηγορίας εἰδικῶς· αἱ τοιαῦται γὰρ ιδιότητες, ἐν τοῖς ἰδίοις ἐκάστη τόποις ἀπεδόθησαν ἰκανῶς. Ἀλλ' εἰσὶν ιδιότητες, ἐπόμεναι πάσαις ταῖς κατηγορίαις κοινῶς. Διαιρεῖται δὲ τὸ μέρος τοῦτο εἰς πέντε, ὅσαι εἰσὶ καὶ αἱ ιδιότητες αὗται. Εἰσὶ δὲ πέντε· ἡ ἀντίθεσις, ἡ τάξις, τὸ ἄμα, ἡ κίνησις καὶ ἡ ἕξις. Ὅθεν, πρῶτον μὲν πραγματεύεται ἐνταῦθα περὶ τῶν ἀντικειμένων· δεύτερον, περὶ τοῦ προτέρου· τρίτον, περὶ τοῦ ἄμα· τέταρτον, 30 περὶ τῆς κινήσεως· πέμπτον, περὶ τοῦ ἔχειν. Τὸ δὲ πρῶτον μέρος, ἐν ᾧ περὶ τῶν ἀντικειμένων λέγει, διαιρεῖται οὕτω καθόλου· πρῶτον, τίθησι τὸν οἰκεῖον σκοπὸν· δεύτερον, ἐπεξεργάζεται ἐν τῷ· „Λέγεται δέ.“ Καὶ τὸ δεύτερον διαιρεῖται οὕτω· πρῶτον, λέγει πόσα καὶ τίνα εἰσὶ τὰ γένη τῶν ἀντιθέσεων, πρῶτον μὲν διαιρῶν, εἶτα καὶ παραδείγμασι φανερῶν ἐν 35 τῷ· „Ἀντίκειται δὲ ἕκαστον.“ Δεύτερον, παραβάλλει ταῦτα τὰ τέσσαρα γένη τῆς ἀντιθέσεως πρὸς ἀλληλα, δεικνύς ὅτι ἀναγκαίως εἰσὶ τέσσαρα ὡς ἀντιδιηρημένα καὶ μὴ ὄντα ἕκαστον ὅπερ ἕτερόν τι τῶν λοιπῶν·

οὕτω γὰρ δείκνυσιν, εὐθύς ἀπὸ τῶν πρὸς τι ἀρχόμενος, ὅτι τὰ πρὸς τι οὐκ ἀντίκεινται ὡς τὰ ἐναντία· εἶτα, ὅτι ἡ στέρησις οὔτε ὡς τὰ πρὸς τι, οὔτε ὡς τὰ ἐναντία· εἶτα, ὅτι ἡ ἀντίφασσις κατ' οὐδεμίαν τῶν τριῶν ἀντιθέσεων ἔχει. Ὅπως δὲ ταῦτα οὕτω τίθει ἰκανῶς ἀλλήλων διακρίνει τὰ εἶδη τῆς ἀντιθέσεως, δῆλόν ἐστι τοῖς ἐπισκοπεῖν βουλομένοις. Τρίτον, ἀναζητεῖ καὶ ἐπαναλαμβάνει τὸν περὶ τῶν ἐναντίων λόγον, ὥστε προσθεῖναι τινὰ ἀναγκαῖα τῇ περὶ αὐτῶν θεωρίᾳ, ἐν τῷ· „Ἐναντίον δὲ ἐστίν.“*

Προομιμασάμενος τοίνυν καὶ διελόμενος καὶ παραδείγμασι φανερώσας τὰ εἶδη τῆς ἀντιθέσεως, ἀρχεται παραβάλλειν ἐν τῷ· „Ὅσα μὲν οὖν ὡς τὰ πρὸς τι ἀντίκειται.“ Διακρίνει τοίνυν πρῶτον, ὡς εἴρηται, τὰ πρὸς τι τῶν ἐναντίων λόγῳ τοιῷδε· ὅσα ὡς τὰ πρὸς τι ἀντίκειται, αὐτὰ ἄπερ ἐστὶν ἐτέρων εἶναι λέγεται, ἢ ὅπως οὖν ἄλλως πρὸς αὐτὰ, καὶ δείκνυσι τοῦτο ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἐπιστητοῦ, καὶ τοῦ διπλασίου καὶ τοῦ ἡμίσεως. Τὰ δὲ ἐναντία αὐτὰ ἄπερ ἐστὶν οὐδαμῶς πρὸς ἀλληλα λέγεται, εἰ καὶ ἐναντία ἀλλήλων λέγονται· καὶ δείκνυσι τοῦτο ἐπὶ τε τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καὶ τοῦ λευκοῦ καὶ τοῦ μελάνο. Τὰ πρὸς τι ἄρα οὐκ εἰσὶν ἐναντία· ὥστε διαφέρουσιν αὐταὶ αἱ δύο ἀντιθέσεις ἀλλήλων, φησὶν.

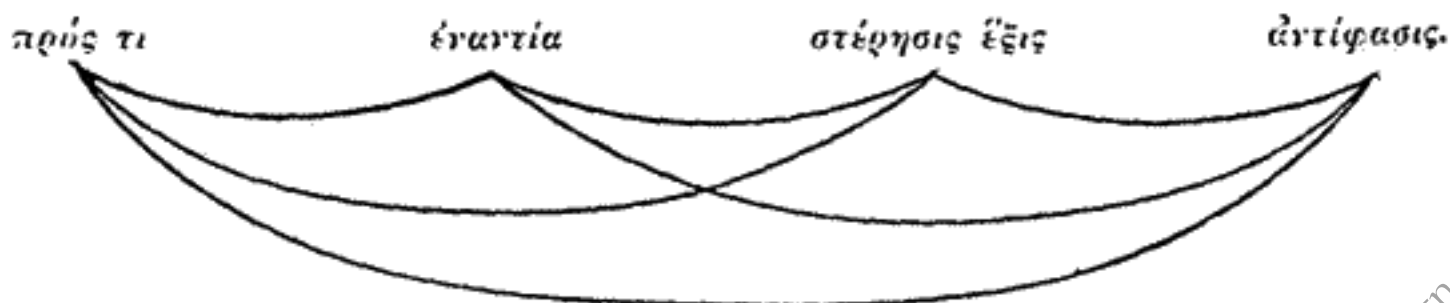
f. 132*

Ὅσα δὲ τῶν ἐναντίων.

Ἐπεὶ δὲ περὶ μὲν τῶν πρὸς τι εἶπεν ἐπεξεργασμένως ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι τῆς παρούσης πραγματείας, περὶ δὲ τῶν ἐναντίων οὕτω ἔτυχεν εἰρηκῶς ἐν πλάτει, νῦν λέγει περὶ αὐτῶν, ἅμα μὲν ἵνα γινώσκῃται ἡ ἀντίθεσις ἢ κατὰ ταῦτα τίς ἐστὶ καὶ ποσαχῶς λέγεται, ἅμα δὲ ἵνα καὶ ἡ διαφορά τῶν πρὸς τι πρὸς ταῦτα μᾶλλον φανερωθῇ.

Διαρεῖ τοίνυν τὰ ἐναντία εἰς ἄμεσα καὶ εἰς ἔμμεσα· περὶ ὧν τοιοῦτόν τι δίδωσι σημεῖον, λέγων ὅτι ἄμεσα ἐναντία ἐστὶν ὧν αἰεὶ θάτερον ὑπάρχει τῷ δεκτικῷ ἐν ᾧ πέφυκε γίνεσθαι· καὶ ὁγλοῖ τὰ κατὰ τὰ συμβεβηκὸς ἐναντία, ἣ οὐ κατηγορεῖται, καὶ ὁγλοῖ τὰ καθ' αὐτό. Εἴρηται γὰρ ὅτι τὸ ὑποκείμενον διχῶς ἐστὶ, πρὸς τε κατηγορίαν καὶ πρὸς ὑπαρξίν. Εἶτα τίθει παραδείγματα τῶν μὲν ἐναντίων ὧν θάτερον ἀνάγκη ὑπάρχειν τῷ δεκτικῷ ἐν ᾧ πεφύκασιν γίνεσθαι, τὴν νόσον καὶ τὴν υἰείαν· τῶν δὲ

* Ce diagramme au f. 132, à la marge supérieure A

ἐναντίων ὧν θάτερον αἰεὶ ὑπάρχει τῷ δεκτικῷ οὐ πεφύκασι κατηγορεῖσθαι, τὸ περιττὸν καὶ τὸ ἄρτιον, ἅπερ εἶπε καθ' αὐτὰ πάθη τοῦ ἀριθμοῦ. Εἶτα τίθησι σημεῖον τῶν ἐμμέσων ἐναντίων, λέγων ἔμμεσα εἶναι ὧν οὐκ ἀνάγκη θάτερον ὑπάρχειν τῷ δεκτικῷ. Καὶ οὐκ εἶπεν ἐνταῦθα· ἐν ᾧ πέφυκε γίνεσθαι ἢ οὐκ κατηγορεῖται, ὅτι πάντα τὰ ἔμμεσα ἐναντία συμ- 5 βεβηκότα κυρίως εἰσὶν. Τίθησι δὲ καὶ τούτων παραδείγματα τὸ λευκὸν καὶ μέλαν, καὶ τὸ φαῦλον καὶ σπουδαῖον. Εἶτα ὑποδιαίρει τὰ ἔμμεσα, λέγων ἐν τούτῳ εἶναι διαφοράν τῶν ἐμμέσων, ὅτι ἐνίων μὲν αὐτῶν ταῖς μεσότησι κείνται ὀνόματα, οἷον τὸ μέσον λευκοῦ καὶ μέλανος ὀνομάζεται φαιδὸν καὶ ὠχρὸν καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ τὸ μέσον ψυχροῦ καὶ θερμοῦ χλιαρὸν 10 καλεῖται· ἐνίων δὲ ταῖς μεσότησιν οὐ κείνται ὀνόματα, ἀλλ' ἐπὶ τούτων ὀρίζεται τὸ μέσον τῇ ἀπόφασί· ἐκατέρου τῶν ἄκρων, οἷον τὸ μίτε φαῦλον μίτε σπουδαῖον, καὶ μίτε δίκαιον μίτε ἀδικον. Ἄλλ' αὕτη μὲν ἡ διαίρεσις τῶν ἐμμέσων ἐστὶν ἕσον κατὰ τὸ ὄνομα· διαίρεται δὲ τῇ πρὸς τὸ ὑποκείμενον παραθέσει καὶ ἄλλως, ἣν διαίρεσιν θήσει αὐτὸς ὕστερον, 15 | ὁπόταν διακρίνηται κατὰ στέρησιν καὶ εἴη ἀντικείμενα τῶν ἐναντίων· f. 133 καὶ ἡ διαίρεσις ἐστὶν αὕτη, ὅτι τὰ ἐναντία ταῦτα ἅπερ καθ' αὐτὰ εἰσὶν ἔμμεσα ἐν τισὶ μὲν ὑποκειμένοις οὕτως εἰσὶν ὥστε μὴ εἶναι ἐξ ἀνάγκης τὸ ἕτερον αὐτῶν, ἀλλ' ἐνδέχασθαι καὶ ἀμφοτέρω ἀπεινα· ἐν τισὶ δὲ ὑποκειμένοις οὕτως εἰσὶν ὥστε ἐξ ἀνάγκης εἶναι ἐν αὐτοῖς τὸ ἕτερον αὐτῶν, 20 καὶ οὐχ ὁπότερον ἔτυχεν, ἀλλὰ τὸ ἐν ἀφωρισμένως, ὥσπερ τῷ πυρὶ ἢ θερμότης, καὶ τῇ χιόνι ἢ λευκότης· φύσει γὰρ ἐνυπάρχει τῷ πυρὶ ἢ θερμότης, καὶ τῇ χιόνι ἢ λευκότης.

[Ζητήματα.]

Περὶ τοῦτο τὸ μέρος ζητεῖται πρῶτον περὶ τῆς χρείας τοῦ κεφαλαίου 25 τούτου τοῦ μετὰ τὰς κατηγορίας. Δόξειε γὰρ ἂν παρέλκον εἶναι διὰ τὸ περὶ τῶν δέκα κατηγοριῶν διαλαβεῖν ἱκανῶς, ἐν αἷς πάντα περιέχονται. Πρὸς τοῦτο τοίνυν ἰστέον ὅτι, ὡς οἱ ἐξηγηταὶ κοινῶς λέγουσιν, εἶδε καὶ περὶ τούτων τῶν πέντε διαλαβεῖν ἐνταῦθα καὶ τῇ τάξει ταύτῃ, οἷον περὶ τῶν ἀντικειμένων, πρῶτον, εἶτα καὶ περὶ τῶν ἄλλων τεσσάρων ἐφεξῆς. 30 Καὶ γὰρ περὶ ἐκάστης τῶν κατηγοριῶν ἐζήτησε πρότερον εἰ ἔχει ἐναντιότητα, ἢ μή. Ἐν δὲ τοῖς πρὸς τι εἶπε τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν μὴ εἶναι ἐναντία, ἀλλ' ἀντικείμενα· τί δ' ἂν εἴη τὸ ἀντικείμενον λέγειν παρήκεν, ἵνα μὴ διαρρήξῃ τὴν τῆς διδασκαλίας συνεχῆ τάξιν. Τὸ τοίνυν ἐκεῖ παρε- 35 μένον ἐνταῦθα διδάσκει.

Ἐτι, ἐν τοῖς ἀναφορικοῖς εἶπεν, ὅτι εἰσὶν ἅμα τῇ φύσει, καὶ διὰ τοῦτο λέγει περὶ τοῦ ἅμα καὶ τοῦ προτέρου τοῦ τῷ ἅμα ἀντικειμένου. Ἐπεὶ δὲ περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν εἶπεν, ἐν οἷς ἢ κίνησις θεωρεῖται, ἀνάγκη ἦν καὶ περὶ κινήσεως διαλεχθῆναι. Ἐπεὶ δὲ πανταχοῦ τὴν